

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Vera ratio, cur Verbi proceßio sit generatio, non item proceßio Spiritus
sancti. c. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

voluntatem procedit, sic etiam genitum.

Sed adhuc respondent, hoc esse discrimen inter id, quod procedit per intellectum, & id quod per voluntatem producit, quod procedens per intellectum, ex vi proximi principij procedit simile in natura; proximum enim principium est essentia diuina, ut obiectum, quod cum intellectu, si in subiecto non inueniatur impedimentum, producit simile in natura; essentia autem diuina, non sic comparatur cum eo, quod procedit per voluntatem, sed tanquam remotum principium. Idcirco tamen differentia nullius momenti est; nam siue id, quod procedit, procedat simile est natura virtutis principij remoti fecundantis etiam proximum, siue ex natura virtutis proximi principij, parum referre videtur, ut id, quod procedit, dicatur genitum, nec vllus Scholasticus hactenus aliud postulauit ad rationem generationis, quam ut id, quod procedit simile in natura ex vi sui principij coniuncti, & non aliunde ex accidenti remotum autem principium coniunctum est. Accedit, quod proximum principium productionis per intellectum, quod est essentia diuina non producit simile in natura tantum, quia est proximum principium per modum obiecti, sed quia est idem de re cum intellectu ipsumque fecundat per identitatem: nam in beatis est principium proximum, & tamen non producit simile, quia non est idem cum intellectu: cur ergo non sufficiat voluntas in Deo esse idem cum essentia, & ab ea fundari ad producendum simile in natura, ut dicatur generare si cur dicitur intellectus.

Iam vero contra Ferrariensem nullo negotio agere possumus, cum enim dicit, per intellectum in proprio genere, quatenus perfectissima est, produci simile in natura; per dilectionem vero, etiam perfectissimam non item; aut perfectissimam, intelligit intra genus creati sola intentione, aut alio modo perfectionis accidentaria, aut intelligit perfectissimam, hoc est, increatam & infinitam in genere entis, sicut est essentia diuina, si priori modo loquatur, non solum per amorem perfectissimam non producit simile in natura substantiali; verum neque per intellectum, quia nulla creata intellectio, aut amor est substantia, & esse ipsius operantis, sed accidens; & ita omne, quod per illas operationes procedit, est etiam accedens, non substantia: si vero posteriori modo intelligat perfectissimam operationem, quatenus videlicet est perfectissima per essentiam, & increata; incidit plane in sententiam Caietani, aut facillime impugnari potest, quia tam Spiritus sanctus in Deo, quam verbum, quatenus procedit per operationem infinitam secundum essentiam, hoc est, diuinam & increatam, procedit similis in natura substantiali; uterque igitur eodem modo generatur, aut neuter. Nullum sane effugium manet Ferrariensi, nisi quod Caiet. comminiscitur de differentijs proprijs, & extraneis, quod satis superque a nobis præclusum est.

CAPUT VII.

Varatio, cur verbi processio sit generatio, non item processio Spiritus sancti.

Multo facilius, & verior est ratio assignata à Canariensi in comment. art. 2. huius quæst. ob quam processio verbi sit generatio, non autem

processio Spiritus sancti: quia scilicet verbum non solum vi suæ processionis procedit simile in natura, hoc est eiusdem cum patre natura, sed etiam ut imago patris, at Spiritus procedit quidem ut similis in natura patri & filio, à quibus procedit, sed non, ut imago illorum. Nam partem illam definitionis, in similitudinem naturæ, putat intelligendam non de similitudine, quæ ex vnitatem naturæ prouenit, sed de similitudine, quæ est imago; neque enim quævis similitudo est imago eius, cuius est similitudo. Sic vero intellecta illa parte, recte omnia constat, nec opus est addere aliam, quam Thomistæ ob illas Caiet. & Ferrar. magis subtiles, quæ veras distinctiones addendam esse existimant, nempe, ex vi productionis, sed cuiusque conuenit definitio generationis allata c. r. verè erit filius & genitus, illudque habebit vi suæ processionis, & modi procedendi etiam peculiari, non aliunde.

In huius sententiæ, & rationis confirmationem duo nobis probanda sunt. Vnum est, & de ratione filij quatenus filius est, non solum esse produci similem in natura, sed etiam ut imaginem producentis. Alterum est, in Deo solum verbum esse imaginem eius, à quo procedit; hinc enim optimè inferitur, solam verbi processionem esse generationem, & ipsum verbum solum esse filium. Ex his autem duobus, quod posterius est, monstrabitur ex processu infra disput. 146. quare in præsentia solum illud prius probandum superest; id autem colligitur ex patribus. Primum ex Athan. in Epist. de decretis Nicenæ synodi parum ante medium, ubi de filio sic loquitur, si cum imaginem nomines, filium hoc ipso eum esse indicaueris, quid enim simile Deo, nisi sua ipsius progenies? sentit ergo solo nomine imaginis exprimi proprietatem filij, quare cum dicit, quid enim simile Deo, &c. non loquitur de similitudine, quæ solū fundatur in vnitatem naturæ, aut qualitatis: sic enim Spiritus sanctus est similis, ac proinde ratio Athanasii nihil probaret, sed loquitur de similitudine, quæ est propria imaginis, de qua in illa disp. 145. dicemus. Et Nazian. orat. 4. de Theologia quæ est 6. in ordine, sic ait, Breuis & compendiosa facillimè paterne naturæ declaratio est filius. Omne enim quod genitum est, genitoris suum tacita quadam voce desinit, ac proinde paulò inferius ait rectè dici λόγον, Logon. Nam, & λόγος definitio dicitur. Ricard. etiā de S. Victore lib. 6. de Trinit. c. 19. 20. & 21. asserit ideo Spiritum sanctum non esse filium, quia non est imago patris: putat ergo de ratione filij esse imaginem patris, tamen ipse explicet rationem imaginis, quam inquit in filio reperi, non in Spiritu sancto, alio modo, quam nos; ille namque eo dicit filium esse imaginem patris, quia accipit ita ab eo naturam, ut eam rursus alteri communicare possit; nos verò in eo esse dicemus rationem imaginis, ut verè patrem repræsentet, quæ nullo modo conuenit Spiritui sancto, ut in ea disp. 145. c. 5. ostendimus. Deinde Anselm. in Monologio c. 11. do 33. eandem videtur rationem secutus, proponit enim prædictam difficultatem his verbis. Quid ex-

li generatio est, quia procedit per eam verbum, ut imago patris.

41.

Athan.

42.

Anselm. In quo consideratio imaginis.

filio

filio procedere intelligitur, non statim tam perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est, similitudinem, quamuis ipsum considerata ratio doceat, omnino id ipsum esse, quod, & pater, & filius, quod nihil clarius pro nostra sententia dici potuit.

Filius non est imago intellectus creati, sed patris.

Sed notandum est, cum dicit Ansel. idēd verbum esse filium & prolem genitam, quia contemplanti mox se offert, ut imago non loqui de intellectu vidente clare Deum, quasi filius intellectui intuenti Deum, sicut est, sit imago, ut enim disp. 145. dicemus soli patri filius est imago: hoc est solus pater in eo, ut in imagine se ipsum contemplantur, loquitur ergo Anselm. de quouis intellectu viatoris, qui eo ipso, quod cognoscit verbum diuinum esse imaginem patris perspicuam, intelligit esse verē filium & genitum: non tamen, quia intelligat esse eiusdem naturæ, siquidem fatemur & Spiritū sanctum esse eiusdem naturæ cum patre, sed quia intelligimus ipsum non esse similitudinem patris, hoc est imaginem, dicimus non esse filium. Vbi Anselm. nomine similitudinis, quam negat Spiritui sancto, non intelligit eam, quæ ex unitate naturæ resultat, & quæ tres personæ, & æquales, & similes esse dicuntur; sed eam, quæ est imaginis & representationis: alia enim esse nequit. Quo autem differat similitudo, quæ ex sola unitate naturæ oritur, & imago dicemus disp. citata: neque enim animus est ordinem S. Thom. pervertere, sed qui volet pleniorē huius rei notitiā habere, legat quæ in ea disp. scribemus, nunc satis sit, ut notum omnibus supponere, non esse idem imaginem & similitudine fundatam in unitate naturæ.

Vera sent. probatur ex S. Thom.

Accedit S. Thom. qui contra gent. c. 11. primum probat, filium Dei esse imaginem producentis, deinde esse in eadem naturā, & hinc colligit esse filium: reddit autem rationem his verb. Non enim sic esse imaginem alicuius, ut eiusdem naturæ cum illo sit, in aliquo inuenitur, qui filius dici non possit. Et aliquibus interpositis, Hac est autem vera generationis ratio in rebus viuētib. quod id, quod generatur a generante procedat, ut similitudo ipsius, & eiusdem naturæ cum ipso. Vbi non tantum dicit esse de ratione filij produci eiusdem naturæ, sed etiam produci ut similitudinem: intelligit plane per similitudinem imaginem, non solam naturā unitatem: nam præter hanc postulat etiam rationem similitudinis, ut sit aliquis filius: nec oppositum dixit eodem lib. cap. 19. non longe à fine cum reddit rationem cur Spiritus sanctus non procedat ut genitus, imo id ipsum expressit his verb. Cum autem ostensum sit, quod amatum in amante non est secundum similitudinem speciei, sicut intellectum in intelligente, omne autem, quod procedit ab altero per modum geniti, procedit secundum multitudinem speciei a generante, relinquitur, quod processus rei ad hoc, quod sit in voluntate, non sit per modum generationis, sicut processus rei ad hoc, quod sit in intellectu, habet rationem generationis. Cum loquitur de similitudine speciei, non loquitur de unitate naturæ, sed de specie & similitudine representationis: alioquin falsum diceret intellectum in intelligente esse secundum similitudinem speciei, amatum vero in amante non item.

Ratione idem probatur. Pater non est imago filii, quia

Ratione vero probatur, filium ex sua propria ratione esse imaginem patris, nam in creaturis, ex quibus hæc omnia usurpata sunt, & extensa ad significandum diuinā, omnis filius est imago patris, quod aded verum est, ut etiam in æquiuocis

generationibus, qualis est muli, reperitur: quilibet enim filius præfert imaginem aliquam patris, ut ex eo bene cognitio patris etiam cognoscatur, & quamuis pater representet filium, hoc est, faciat cognoscere filium: tamē non est imago illius, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem representat, ut loco citat. dicemus, cum autem de ratione imaginis etiam esse dicatur similitudo producta ad representandum id a quo procedit, pars illa definitionis, ad representandum producta, ita debet intelligi, ut vel ex intentione expressa artificis sicut apparet in imaginibus depictis, siue ex modo ipso produci, sicut in imagine naturali cōtingit hoc sine similitudo producta, ut representet. Dicitur autem eo fine & intentione naturæ produci, quoties talis procedit vi suæ processionis, ut eo ipso representet eum, a quo procedit: filius ergo est similitudo substantialis patris ad representandum producta. Quo circa eo magis, aut minus perfectus filius sui patris aliquis esse dicitur, non quo perfectior, aut minus perfectus homo est; sed quod magis aut minus ipsum patrem representat. Ideoque cum aliquis parū patrem suum representat (nam nullus est, qui non aliquo modo ipsum imitetur) dicere solemus, eum non esse filium sui patris, & cum magis matrem, quam patrem representat, dicimus magis esse filium matris, quam patris, nomen enim filius non significat substantiam, sed relationem ad patrem, seu matrem, quæ fundamentū habet in similitudine producta ad representandum; quare non crescit perfectio filiationis ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis representantis. Itaque si in definitione generationis à nobis allata cap. 1. huius disp. pars illa in similitudinem naturæ, intelligatur eo modo, ut diximus, hoc est, in imaginem substantialem eiusdem naturæ, nihil difficultatis habebit, et eaque optime colligemus verbum in dignis solum generari, & esse filium, at Spiritum sanctum non item. Supererat probare, solam verbum diuinum esse veram patris imaginem, Spiritum autem sanctum nullo modo, neque ex vi processionis per voluntatem in genere, nec ex vi talis voluntatis, nec aliunde, sed ne ordinem inuertamus S. Tho. disp. 146. id demonstrandum est.

CAPVT VIII.

Diluantur argumenta contra hanc posteriorem rationem.

Superest, ut quædam argumenta diluamus, quæ contra hanc sententiā Cananien. fieri possunt, ut ipsa magis explicata & confirmata maneat. Primum argumentum: Si fingamus (quod impossibile est) nullum esse impossibile intellectum humanum, aut angelicum, qui per equum productum verbi causa, tanquam per imaginem diuinam possit in noticiam genitoris: nihilominus equus genitus ab equo verē esset illius filius, ergo in creaturis non est aliquis ex eo filius, quod alicuius intellectus representare possit patrem suum, partem autem refert, quod sit intellectus Dei, nam respectu illius nullus filius creatus dicitur imago, quod quidem Deus non agnoscit patrem creatum per filium, cum ergo ratio formalis filij saluatur, etiam si nullus intellectus esse possit, & ablati intellectu hoc modo, necessario tollatur ratio line-